

TA'LIMDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV VA UNING AFZALLIKLARI

Gofurova Shaydo

Jabaraliyeva Surayyo

Turan International University Gumanitar
Fanlar va pedagogika fakulteti 4-kurs talabasi.

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati, nazariy va metodologik asoslari, shuningdek, ta'lim jarayonidagi afzalliklari atroflicha yoritilgan. Maqolada an'anaviy bilimga yo'naltirilgan ta'limdan kompetensiyaviy yondashuvga o'tish zarurati, o'quvchining shaxsiy rivojlanishi, amaliy ko'nikmalar va kasbiy tayyorgarlikni shakllantirishdagi roli ilmiy asosda tahlil qilingan. Shu bilan birga, kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unligi, baholash tizimidagi yangi yondashuvlar va ta'lim sifatini oshirishdagi imkoniyatlar ham keltirilgan.

Kalit so'zlar

kompetensiyaviy yondashuv, ta'lim sifati, tayanch kompetensiyalar, ta'lim natijalari, amaliy ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, zamonaviy pedagogika, innovatsion yondashuv, interaktiv metodlar, muammoli vaziyatlar.

Ключевые слова

компетентностный подход, качество образования, ключевые компетенции, результаты обучения, практико-ориентированное обучение, личностно-ориентированное образование, современная педагогика, инновационный подход, интерактивные методы, проблемные ситуации.

Keyword competency-based approach, quality of education, key competencies, learning outcomes, practice-oriented education, learner-centered education, modern pedagogy, innovative approach, interactive methods, problem-based learning.

Kirish

Ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyatiBugungi globallashuv va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish sharoitida ta'lim tizimi oldiga yangi talablar qo'yilmoqda. Ta'lim endi nafaqat nazariy bilimlarni

berish, balki o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish va bilimlarni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Kompetensiyaviy yondashuv shaxsning jamiyatdagi ijtimoiy rolini oshirishga, o‘zini tanitish va kasbiy muvaffaqiyatga erishishiga ham yordam beradi. Ta’lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati So‘nggi yillarda ta’lim sohasida kompetensiyaviy yondashuv konsepsiyasi jahon va milliy darajada keng tarqalmoqda. Kompetensiyaviy yondashuv — bu nafaqat bilim va ko‘nikmalarni o‘rgatish, balki talabalarda turli vaziyatlarda amaliy faoliyat ko‘rsatish, muammolarni hal qilish, ijodiy fikrlash va shaxsiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan ta’lim usuli hisoblanadi.

1. Kompetensiyaviy yondashuvning mohiyati Kompetensiya so‘zi lotincha “competentia” so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “qobiliyat” yoki “malaka” ma’nosini bildiradi. Ta’lim jarayonida kompetensiya talabaning real hayotda va kasbiy faoliyatda samarali ishlash qobiliyatidir. Shuning uchun kompetensiyaviy yondashuv faqat nazariy bilimga emas, balki amaliyotga yo‘naltirilgan ta’limni ta’minlaydi. Kompetensiyaviy yondashuvning afzalliklari. Amaliyotga yo‘naltirilganlik — talaba o‘zlashtirgan bilimni real hayotdagi vaziyatlarda qo‘llay oladi. Shaxsiy rivojlanish — ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish ko‘nikmalari rivojlanadi. Kasbiy tayyorgarlik — bozor talablariga mos ravishda malakali mutaxassislarni tayyorlash imkonini beradi. O‘z-o‘zini baholash — talaba o‘z kompetensiyalarini baholash va takomillashtirish orqali faol o‘rganish jarayonida qatnashadi. Interfaol ta’lim — guruh ishlari, loyihalar, prezentatsiyalar orqali o‘quv jarayoni yanada samarali bo‘ladi. Ta’lim tizimiga ta’siri

Kompetensiyaviy yondashuv maktabdan oliygacha bo‘lgan ta’lim tizimida qo‘llanilsa, u nafaqat talabalar bilim darajasini oshiradi, balki ularning hayotga tayyorligini ham ta’minlaydi. Masalan, STEAM metodikasi yoki Xitoy, Finlyandiya kabi ilg‘or ta’lim tizimlarida kompetensiyalarga asoslangan yondashuv keng qo‘llaniladi.

2. An’anaviy va kompetensiyaviy ta’limning farqlari An’anaviy ta’limda asosiy e’tibor bilim hajmini oshirishga qaratilgan bo‘lsa, kompetensiyaviy yondashuvda o‘quvchining o‘rgangan bilimlarni amaliy faoliyatda qo‘llash qobiliyati ustuvor hisoblanadi. Bunda o‘quvchining faolligi, muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyati va ijodiy yondashuvi rivojlantiriladi. Kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarga o‘z o‘rganish jarayonlarini boshqarish, resurslarni tanlash va bilimlarni integratsiyalash imkonini beradi. An’anaviy va kompetensiyaviy ta’limning farqlari Ta’lim tizimida ikki asosiy yondashuv mavjud: an’anaviy ta’lim va kompetensiyaviy ta’lim. Ularning har biri o‘quv jarayoni, maqsad va uslublari bo‘yicha sezilarli farqlarga ega.

2.1. Ta’limning maqsadi An’anaviy ta’lim: Asosiy maqsad — o‘quvchilarga nazariy bilimlarni yetkazish va test yoki imtihonlar orqali bilimni tekshirish. Kompetensiyaviy ta’lim: Maqsad — o‘quvchida amaliy ko‘nikma, muammolarni hal qilish qobiliyati va shaxsiy kompetensiyalarni

rivojlantirish.2.2. O'qituvchi va talabaning roli An'anaviy ta'lim: O'qituvchi bilim manbai bo'lib, talaba passiv qabul qiluvchi sifatida qatnashadi. Kompetensiyaviy ta'lim: Talaba faol ishtirokchi, o'qituvchi esa yo'l boshchi va mentor sifatida ishlaydi. 2.3. Ta'lim usullari An'anaviy ta'lim: Darslar ko'proq ma'ruza, eshitish va eslab qolishga asoslangan. Kompetensiyaviy ta'lim: Loyihalar, amaliy mashg'ulotlar, guruh ishlari, prezentatsiyalar va interfaol metodlar qo'llaniladi. 2.4. Baholash tizimi An'anaviy ta'lim: Baholash asosan testlar, yozma ishlar va imtihonlarga asoslanadi. Kompetensiyaviy ta'lim: Baholash o'quvchining kompetensiyalarini, amaliy ko'nikmalarini va ijodiy fikrlashini aniqlashga qaratilgan.

2.5. Bilim va ko'nikmalar o'rtasidagi farqi. An'anaviy ta'lim: Faqat bilimga e'tibor qaratiladi, ko'nikmalar rivojlanmay qolishi mumkin. Kompetensiyaviy ta'lim: Bilim va ko'nikmalar birga rivojlantiriladi, real hayotga tayyorlash asosiy maqsad.

2.6. O'quv jarayonining o'zgaruvchanligi An'anaviy ta'lim: Dars jarayoni qat'iy va doimiy tuzilishga ega. Kompetensiyaviy ta'lim: Dars jarayoni talab va vaziyatga moslashuvchan, kreativ va interaktiv bo'ladi. 2.7. O'quvchining mustaqilligi An'anaviy ta'lim: Talaba ko'proq ko'rsatmaga muhtoj, o'zini baholash imkoniyati cheklangan. Kompetensiyaviy ta'lim: Talaba mustaqil o'rganadi, o'zini baholash va takomillashtirishga o'rgatiladi.

3. Kompetensiyaviy yondashuv tushunchasi va mazmuni Kompetensiyaviy yondashuv — ta'lim jarayonini natijaga yo'naltirishga asoslangan yondashuv bo'lib, unda o'quvchining bilim, ko'nikma va malakalarni amaliyotda qo'llay olish qobiliyati asosiy mezon hisoblanadi. Kompetensiya shaxsning ma'lum bir faoliyat sohasida muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasini ifodalaydi. Ushbu yondashuvda o'quvchi o'qituvchining faqat ma'lumot beruvchi sifatida emas, balki faol hamkor sifatida ishtirok etadi.

4. Kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari Kompetensiyaviy yondashuv shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, faoliyatga asoslangan yondashuv va konstruktivistik pedagogika g'oyalariga tayanadi. Ushbu nazariy yondashuvlarda bilimlar o'quvchi tomonidan faoliyat jarayonida, loyihaviy ishlar va muammoli vaziyatlar orqali shakllanadi. Bloom taksonomiyasi, hayot davomida ta'lim olish (lifelong learning), XXI asr ko'nikmalari, shuningdek, interaktiv va innovatsion pedagogik texnologiyalar kompetensiyaviy yondashuvni qo'llashning nazariy asoslarini tashkil qiladi. Kompetensiyaviy yondashuvning afzalliklari Bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyati kengayadi, o'quvchilar real hayotiy vaziyatlarda tajriba orttiradilar. Mustaqil va tanqidiy fikrlash rivojlanadi, o'quvchilar muammoni tahlil qilish va yechim topishga o'rganadilar. Shaxsiy mas'uliyat oshadi, o'quvchi o'z o'rganish jarayoni va natijalari uchun javobgar bo'ladi. Ijtimoiy kompetensiyalar, jamoada ishlash, muloqot va liderlik ko'nikmalari shakllanadi.

Xulosa

Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta'limning muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilarni real hayotga, kasbiy faoliyatga va jamiyatga tayyorlashda katta imkoniyatlar yaratadi. Ushbu yondashuv ta'lim sifati va samaradorligini oshiradi hamda shaxsning intellektual, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Kompetensiyaviy yondashuvni izchil joriy etish orqali raqobatbardosh, mas'uliyatli va faol shaxslarni shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Sayidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2019.
3. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
4. Xodjayev B.X. Ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asoslari. – Toshkent, 2020.
5. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 1956.
6. UNESCO. Education for Sustainable Development. – Paris, 2017.
7. Johnson D., Johnson R. Active Learning Strategies. – Boston: Allyn & Bacon, 2013.
8. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi rasmiy sayti – www.uzedu.uz
9. UNESCO rasmiy sayti – www.unesco.org
10. OECD Education Directorate – www.oecd.org/education
11. European Commission. Education and Training – www.education.ec.europa.eu